

F. Rodríguez Bernal, *Els vescomtes de Cardona al segle XII*, Lleida: Edicions de la Universitat de Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2009.

L'obra que ressenyem és la culminació i el resultat de l'execució del projecte guanyador de la I Borsa d'Estudis *Armand de Fluvià 2004-2005* de la SCG-HSVN. En paraules del seu presentador i president de la nostra SCGHSVN, Juan José Cortés, l'autor concorria "amb un projecte... que aportava una mirada renovadora sobre els vescomtes de Cardona". Anecdòticament, podríem dir que aquesta "mirada" ha estat tan "renovadora", que fins i tot ha esmenat el seu patrocinador, A. de Fluvià, en demostrar documentalment la correcta identificació de la muller de Ramon Folch de Cardona com a filla de la vescomtessa Ermessenda, contràriament a la teoria seguida tradicionalment des del *Liber feudorum maior* de Ramon de Caldes¹.

El cos central d'aquesta publicació, d'un centenar de pàgines, consta d'una *introducció* i una *conclusió* general que emmarquen els cinc grans apartats o capítols: 1. *Els testaments de Ramon Folc I*. 2. *De Bernat Amat I a la mort de Ramon Folc II*. 3. *De la crisi de 1150 a la mort de Ramon Folc III*. 4. *De la crisi de 1175 a Muret*. 5. *El patrimoni cardoní al Comtat d'Urgell*. El catedràtic d'Història Medieval de la Universitat de Lleida, Flocel Sabaté, li dedica un breu *pròleg* i, com ja s'ha dit, el president de la SCGHSVN, Juan José Cortés, en fa la *presentació*. I, com a part final del llibre, després de la *conclusió general*, segueixen unes quaranta pàgines, sota el títol *Apèndix documental. Els Testaments dels Cardona (1100-1213)*, on es publiquen, per ordre cronològic, els 15 documents (en realitat, són 14, perquè del document que porta precisament aquest número dins la sèrie només se'n conserva un regest), els quals són la base argumental i feient dels fets i conclusions que conformen l'obra ressenyada. I encara hi ha, finalment, prop d'una trentena de planes, no menys interessants, dedicades a les *fonts* i *bibliografia*, així com als *índex* (*de noms*, *llocs*, etc.).

L'autor, partint dels catorze testaments conservats més un regest d'un altre testament perdut, corresponents als Cardona del període tractat, descriu, bàsicament, l'objectiu nuclear d'aquesta nissaga durant el S. XII, és a dir, el manteniment i enfortiment del seu nom i patrimoni. Això s'aconseguirà, sigui mitjançant el fet revolucionari de passar de la successió patrimonial horitzontal al sistema successori vertical, sigui recorrent a la vinculació matrimonial hipergàmica amb el Comtat d'Urgell, així com utilitzant un hàbil servei diplomàtic i gairebé d'espionatge a l'hora d'oposar-se a les ambicions dels Moncada. Tot i així, finalment no es podrà evitar la unió amb una nissaga de menor relleu, la dels Claramunt.

L'encarregat de fer aquesta ressenya ha procedit a la lectura típica i tòpica de l'obra ressenyada, és a dir, des de l'inici fins al final. Però, un cop acabada de fer, ha vist que també es podria llegir - i, probablement, amb un profit no menor -, començant per la conclusió general, o bé, encara millor, partint de la lectura dels 14 testaments transcrits. Realment, és aquest darrer recorregut el que ha fet l'autor i són precisament els documents utilitzats els que fonamenten i fan creïble tot el seu discurs. La lectura d'aquest llibre és d'una densitat considerable, per la gran quantitat de dades històriques i de notes i referències bibliogràfiques; però, alhora, no es fa feixuga en cap moment, ja que la redacció és molt clara i didàctica; fins i tot, en ocasions, es fa sorprenentment vibrant, com ara quan l'autor recorre al terme col·loquial "s'empenyà" (*Aquestes explicacions no podien agradar al seu interlocutor, que s'empenyà notablement*²). És, precisament, en aquest apartat, referit a l'intent frustrat d'Ot de Moncada d'unir per via matrimonial la seva nissaga a la dels Cardona, mitjançant la intermediació de Pere, sagristà de Vic, on trobem el moment àlgid de la narració, que arriba a emular els millors moments d'una novel·la d'espionatge.

1. F. Rodríguez Bernal, *Els vescomtes de Cardona al segle XII*. Una història a través dels seus testaments, Lleida, Edicions de la Universitat de Lleida, Institut d'Estudis Ilerdencs, 2009, p. 18.
2. Íbidem, p. 52.

Ja s'ha fet referència al to eminentment didàctic i pedagògic de l'obra, que es fa palès en les recapitulacions freqüents i en els constants signes d'interrogació; aquests interrogants denoten, no només un intent de mantenir l'atenció sobre els fets exposats, sinó, més encara, de crear tensió i interès sobre els aspectes narratius o descriptius immediatament posteriors.

Finalment, perquè no sigui dit que el redactor d'aquesta ressenya no fa honor a la seva professió de llatí, tocaré un aspecte, però no ho faré justificant-me amb el tòpic – penso que habitualment inadequat – de la inevitable “deformació professional” (és a dir, que si ho faig és precisament per formació i responsabilitat i no pas per deformació ni exageració professional): em refereixo al tractament de la llengua llatina en els documents, citacions, notes, etc. La lectura especialment acurada de tota la gran quantitat de text en llatí d'aquesta obra m'ha deixat una impressió moderadament positiva, sobretot si tenim en compte els temps que corren i “com se les gasten” (perdoneu l'expressió) en certes publicacions presumptament científiques. Sí, ja sé que mecanogràficament el llatí presenta inconvenients, però no totes les errades tenen aquesta causa i, a més a més, una bona (i, si cal, reiterada) revisió impedirà que, si més no, gràcies a l'evidència del significat, no se'ns passi per alt, p. ex., “patrem” (en lloc de “partem”) quan va seguit de “molendinorum”³.

Avel·li André i Gabian

Alonso, Sebastián i Guspí Terán, María Margarita *Historia genealógica de antiguas familias catalanas y baleares de Rosario. Santa Fe (Argentina), 2009.*

Es tracta d'un volum de més de 550 pàgines, editat pels autors i prologat pel president de la nostra

SCGHSVN, Juan José Cortés, al qual han nomenat *membre corresponent* per Catalunya del **Centro de Estudios Genealógicos e Históricos de Rosario** (CEGeHR).

Per començar, el *Pròleg* traspuja sentiment i emoció; però m'han semblat especialment inspirades les frases següents: *Entre 1830 y 1880 la ola migratoria ... [cautivó] a jóvenes emprendedores y aventureros catalanes de la costa y baleares que tenían su horizonte onírico más allá de la delgada línea que separa el mar del cielo.*

A partir d'aquí, en la *Introducció* (de la qual també inclouen una traducció, raonablement correcta, al català), els autors es refereixen als orígens de Rosario i de la seva immigració catalana i balear, sobre la qual afirmen que pretenen *abastar l'estudi genealògic d'una quantitat important de famílies catalanes i baleares, 156 en total, amb la seva descendència, protagonistes i testimonis de l'evolució i progrés de Rosario com a ciutat.* I afegeixen més endavant: *En aquest estudi vam incloure, a més, un capítol final on donàvem compta (sic) de la presència d'altres 130 catalans i balears a Rosario i la seva zona, tot i que... no ens hagi estat possible desenvolupar la seva genealogia.* Afirmen, també, que la novetat d'aquesta obra rau en el fet de *tractar la immigració catalana i balear a Rosario des d'un angle no explorat encara: la genealogia.*

Sota l'epígraf *Rosario: catalanes y baleares* s'aborda el paper que hi van desenvolupar els immigrants i llur contribució al creixement de Rosario i la seva zona d'influència. Aquí també es diu textualment que *el grueso de las familias tratadas en esta investigación son aquellas que llegaron a nuestra ciudad a partir de 1880, momento en que el flujo migratorio alcanzó cifras mayores.*

Segueix després l'últim apartat previ al gran nucli medular de l'obra. Aquest apartat o capítol es titula *Cataluña e Islas Baleares* i està dedicat a donar-ne

3. Íbidem, p. 129.

una breu visió general (extreta, bàsicament, d'Internet) de la història, geografia, cultura, costums i, fins i tot, situació política actual.

Ara, passant ja al cos central de l'obra, a la pàg. 38 comença aquest llarguíssim apartat, el qual s'ocupa, per ordre alfabètic, des del cognom *Alabern*, seguint tota la sèrie de les 156 famílies, fins a l'últim cognom, *Viñals*, a la pàg. 500.

Curiosament, no hi ha un índex de cognoms independent, sinó que, en l'índex general i únic de l'obra, hi consten, alfabèticament i seguits del número de pàg. corresponent, un per un, els 156 cognoms tractats en el present apartat. El tractament de cada família ocupa un espai força diferent: Entre les 16 planes del cognom *Marull* i la mitja plana del cognom *Albert* i alguns altres, s'hi troba 1 cognom (*Carreiras*) amb 11 pàgines, 3 cognoms amb 10, 1 amb 8 pàgs., 2 amb 7, 6 amb 5 i 5 cognoms amb 5 pàgines cadascun. Per tant, sense entrar en més detalls, 19 famílies ocupen un total de 134 pàgines, mentre que la resta de 137 famílies ocupen les altres 328 pàgines.

De cada cognom s'hi exposa, si és el cas, l'origen etimològic, geogràfic i genealògic. L'origen etimològic s'extreu del llibre de Francesc de B. Moll *Els llinatges catalans* (ed. Moll, 1959). Els orígens geogràfics provenen d'Internet, amb dades de situació del lloc, història, cultura, costums etc. I els antecedents o ascendents genealògics s'hi inclouen fins al màxim possible en cada cas.

També tenen el detall de facilitar la pronúncia en català del cognom que es tracti (és el cas, per ex., d'o tancada = **u**, o de les consonants **g**, **j**, **x**, etc.).

La presentació d'aquestes genealogies comporta l'ús d'un codi de referències abreujades, que, tot i l'explicació que se'n fa prèviament sota l'epígraf *Abreviatures y convenciones*, no sembla gaire àgil ni fàcil de seguir, sobretot, en unes primeres tentatives.

El següent i darrer apartat de contingut genealògic, titulat *Otros catalanes de Rosario*, és una relació asistemàtica molt més breu (26 pàgines) de 130

persones o famílies catalanes, però també balears, de les quals no s'ha pogut fer un seguiment mitjançant testimonis familiars o s'està encara en curs de fer-ho i no s'ha volgut desaprovechar l'avinentesa d'incloure'ls, ni que sigui com un apèndix.

Aquí, el tractament és molt més breu: cada referència ocupa només alguna o algunes poques línies; el cas extrem és el de la pàgina final, tota plena i atapeïda amb la llista del registre de 148 membres del *Centre Català* de l'any 1902.

I, en aquest mateix sentit, una altra curiositat del llibre ressenyat ens l'ofereixen les últimes tres pàgines i mitja, que apareixen, immediatament abans de l'índex, atapeïdes de noms (poden representar ben bé entre 650 i 700 persones), sota el títol *Agradecimientos*. La dificultat que algú s'hi pugui trobar citat no és menor, atès que la relació no sembla seguir cap ordre.

Finalment, com a visió de conjunt de l'obra, ens trobem davant d'un recull immens de noms i referències, que probablement podran aportar força informació a molts, presesament o realment, descendents de les persones o famílies que s'hi inclouen. Hi ha, en definitiva, un cúmul ingent de dades i de cognoms, al darrera o al desota dels quals hi ha un treball de recopilació i de síntesi innegable.

Avel·li André i Gabian